

SPOROČILO ZA JAVNOST

13. EVROPSKI TEDEN BOJA PROTI RAKU MATERNIČNEGA VRATU 2019 – stroka enotna, da s cepljenjem proti HPV in presejanjem v okviru programa ZORA lahko preprečimo skoraj vsak nov primer tega raka v Sloveniji

Ljubljana, 18.1.2019 – na Onkološkem inštitutu Ljubljana je ob začetku 13. evropskega Tedna boja proti raku materničnega vratu, ki bo potekal od 21.1. do 27.1.2019, potekala skupna novinarska konferenca državnega programa ZORA, Ministrstva za zdravje in Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Glavno sporočilo različnih strokovnjakov, ki so sodelovali na konferenci je bilo enotno – **cepljenje proti okužbam s človeškimi papilomavirusi (HPV) in udeležba v programu ZORA rešujejo življenja**. Ukrepa sta namreč tako učinkovita, da je **Svetovna zdravstvena organizacija spomladi 2018 pozvala k eliminaciji raka materničnega vratu** – doseči jo bo možno le z visoko precepljenostjo proti HPV in učinkovitim presejalnim programom.

Vendar še tako dober preventivni program ne more doseči pričakovanega učinka, če mu ljudje ne zaupajo in se ga premalo poslužujejo. Zato strokovnjaki pozivajo starše in dekleta, da se odločijo za cepljenje proti HPV ter s tem preprečijo okužbo z virusi, ki povzročajo raka materničnega vratu. Prav tako pozivajo ženske med 20. in 64. letom, da se redno udeležujejo presejanja v okviru državnega programa ZORA, v katerem pravočasno odkrivajo in zdravijo predrakave in zgodnje rakave spremembe materničnega vratu. S cepljenjem in presejanjem varujemo svoje zdravje, obenem pa tudi doprinesemo k eliminaciji raka materničnega vratu v Sloveniji.

Zaradi učinkovitega presejalnega programa ZORA se Slovenija v zadnjih letih že uvršča med evropske države z najmanjšim bremenom tega raka

»Organizirano populacijsko presejanje v Sloveniji že kaže izjemne rezultate, saj se je po uvedbi Državnega programa ZORA leta 2003 *incidenca raka materničnega vratu prepolovila*. V zadnjih letih v Sloveniji z rakom materničnega vratu letno zbolijo okoli 120 žensk in umrejo okoli 40–50 žensk. S starostno standardizirano incidenčno stopnjo (svetovni standard) okoli 7/100.000 žensk in umrljivostno stopnjo okoli 2/100.000 žensk se Slovenija že uvršča med evropske države z najmanjšim bremenom tega raka. To je izjemen uspeh, saj je bila incidenca raka materničnega vratu v Sloveniji v preteklosti med največjimi v Evropi. Ta uspeh je zagotovo odraz velikega zaupanja žensk v program ZORA, ki se ga redno udeležuje več kot 70 % slovenskih žensk v starosti od 20 do 64 let. Obenem je to odraz kakovostnega dela in vsakodnevnega truda vseh izvajalcev programa ZORA – tako v ginekoloških ambulantah kot v

Onkološki inštitut Ljubljana

Zaloška 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@onko-i.si, www.onko-i.si

Služba za odnose z javnostmi OI, Elizabeta Radelj Pepevnik, tel.: 01 5879 043, 051 649 332,

E: eradelj@onko-i.si

laboratorijih,« je poudarila **Urška Ivanuš, dr. med., specialistka javnega zdravja, vodja Državnega programa ZORA z Onkološkega inštituta Ljubljana.**

»V letu 2017 smo v Sloveniji zabeležili rekordno majhno število novih primerov raka materničnega vratu, in sicer le 82, kar je zagotovo razveseljivo, moramo pa biti zaradi majhnega števila novih bolnic pri interpretaciji zadržani in počakati še kako leto ali dve,« je izpostavila **Urška Ivanuš.**

Strokovnjaki programa ZORA in Onkološkega inštituta Ljubljana verjamejo, da trend zmanjševanja bremena raka materničnega vratu v zadnjih letih nedvomno kaže, da je Slovenija, podobno kot nekatere druge države z dobro organiziranim presejalnim in cepilnim programom, na poti, ki jo je spomladi leta 2018 začrtala Svetovna zdravstvena organizacija – na poti k eliminaciji raka materničnega vratu! Vendar tega cilja ne bo možno doseči zgolj s presejanjem, kljub temu, da so rezultati odlični. Zato pozivajo starše ter dekleta, da se odločijo za cepljenje proti HPV. »V program ZORA že vstopajo prve generacije cepljenih deklet in kmalu bomo opazali razlike v zdravju cepljenih in necepljenih – cepljena dekleta imajo namreč pomembno manjše tveganje, da bodo kadarkoli zbolela z rakom materničnega vratu, kot njihove necepljene vrstnice,« je še dejala **Urška Ivanuš.**

Poleg tega je zelo pomembno tudi, da se ženske med 20. in 64. letom še naprej vsake tri leta udeležujejo presejanja pri svojem osebnem ginekologu. Pregledov se premalo udeležujejo predvsem ženske po 50. letu, kot neodzivnice pa so bolj ogrožene, da bodo zbolele z rakom materničnega vratu in da bo ta ob diagnozi že razširjen. Zato je v programu ZORA smiselno vlagati dodatne napore v povečanje udeležbe starejših žensk med 50. in 64. letom starosti.

Preventivnih ukrepov za preprečevanje raka materničnega vratu v Sloveniji še ne izkoriščamo dovolj, precepljenost proti HPV je še prenizka

Nadja Šinkovec, dr. med., specialistka javnega zdravja z Nacionalnega inštituta za javno zdravje je predstavila program rutinskega cepljenja proti okužbi s HPV in cepljenja zamudnic. Cepljenje proti okužbi s HPV se v Sloveniji od leta 2009/10 naprej izvaja kot priporočljivo cepljenje ob sistematskem pregledu pri deklicah, ki obiskujejo 6. razred osnovne šole in tudi pri tistih, ki so obiskovale 6. razred v šolskem letu 2009/10 ali kasneje in še niso bile cepljene (»zamudnice«). Od leta 2016/17 se za izvajanje programa cepljenja uporablja 9-valentno cepivo, ki ščiti pred okužbo z devetimi genotipi HPV. Za zaščito oseb, mlajših od 15 let (oz. 14 let – odvisno od cepiva) sta dovolj dva odmerka cepiva, za starejše (15 let in več oz. 14 let in več) so potrebni trije odmerki. Dodatni odmerki cepiva zaenkrat niso potrebni. Cepljenje proti okužbam s HPV za deklice v 6. razredu osnovne šole in za zamudnice se plača iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja. Za ostale osebe je cepljenje samoplačniško. Rutinska cepljenja otrok, vključno s cepljenjem proti HPV, izvajajo pediatri in šolski zdravniki. Zamudnice se proti HPV lahko cepijo tudi v ambulantah za študente, cepljenje proti HPV pa lahko izvajajo tudi drugi zdravniki. Cepiva proti HPV so varna in učinkovita, kar dokazujejo rezultati številnih raziskav. Precepljenost deklic v 6. razredu osnovne šole proti HPV je bila v Sloveniji v šolskem letu 2017/18 49,8 odstotna.

Onkološki inštitut Ljubljana

Zaloška 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@onko-i.si, www.onko-i.si

Služba za odnose z javnostmi OI, Elizabeta Radelj Pepevnik, tel.: 01 5879 043, 051 649 332,

E: eradelj@onko-i.si

V nekaterih predelih Slovenije že dosegamo visoko precepljenost deklic v 6. razredu osnovne šole - na Koroškem precepljenost presega 80 %

Miroslava Cajnkarcac, dr. med., specialistka šolske medicine iz Slovenj Gradca je poudarila, da med 9. in 12. letom starosti imunski sistem odgovori na cepljenje z najvišjimi titri protiteles. V tej starosti obstaja tudi večja verjetnost, da deklice še niso imele spolnih odnosov in še niso bile izpostavljene okužbi s HPV, zato je cepivo, ki deluje tako, da okužbe prepreči (ne zdravi pa že obstoječih okužb), takrat najbolj učinkovito.

Cepljenje proti HPV je bilo prvo cepljenje za deklice v šolskem obdobju, vključeno v rutinski program cepljenja, ki ni obvezno. Starši s svojim podpisom cepljenje sprejmejo, ali ga odklonijo. Tako je odločitev za cepljenje gotovo odvisna od več dejavnikov: dobro podane in objektivne informacije o cepljenju, nenehnega izobraževanje zdravstvenih delavcev o tej tematiki, timskega dela. Predvsem pa je pomembno, da starši in deklice svojemu zdravniku in celotnemu timu, ki bo otroka cepil, resnično zaupajo. *“V koroških občinah nam vse to gotovo uspeva, saj so naše šestošolke, vse od uvedbe rutinskega cepljenja proti HPV pred devetimi leti, cepljene v 80 odstotkih, kakšno leto celo več,”* je dejala **Miroslava Cajnkarcac** in ob tem dodala, da je Evropski parlament aprila 2018 v Resoluciji za boljšo precepljenost proti okužbi s HPV pozval vse članice, da v cepljenje vključijo tudi dečke, kar bi lahko pomembno zmanjšalo možnost širjenja okužb s HPV. V Slovenj Gradcu s sredstvi Mestne občine in Občine Mislinja, že tretje šolsko leto cepijo v šestih razredih tudi dečke in dosegajo skoraj 60-odstotno precepljenost.

Zamudnice naj se čim prej cepijo proti HPV

Tudi **doc. dr. Leon Meglič** z Ginekološke klinike UKC Ljubljana je poudaril, da je cepljenje najboljša preventiva pred boleznimi, ki jih povzročajo okužbe s HPV. Preprečuje večji del tako predrakavih kot rakavih sprememb materničnega vratu, pa tudi nekatere druge rake. Čeprav je cepljenje najbolj učinkovito pri mladih dekletih, pred začetkom spolnega življenja, strokovnjaki vsekakor priporočajo cepljenje tudi kasneje, saj lahko prepreči trajno okužbo za tiste genotipe HPV, s katerimi se necepljena oseba do takrat še ni srečala.

V Sloveniji je cepljenje zamudnic brezplačno, cepijo se lahko praviloma pri svojih osebnih zdravnikih. Ker so cepljene generacije deklic že začele vstopati v program ZORA, in ker je cepljenih zgolj polovica teh deklet, se je pojavila potreba, da bi cepili tudi ginekologi. Cepljenje zamudnic in vseh ostalih, ki se želijo cepiti, je možno na območnih enotah NIJZ, od 7. januarja 2019 pa tudi na Ginekološki kliniki UKC Ljubljana. Na uvedbo cepljenja se pripravlja tudi vse več osebnih ginekologov. Ginekologi do sedaj niso cepili, zato morajo pred začetkom urediti potrebne formalne obveznosti. »Cepljenje priporočamo tudi tistim ženskam, ki so starejše od zamudnic, iz enakih razlogov. Tudi te lahko cepljenja opravijo pri svojih osebnih zdravnikih, na Ginekološki kliniki v Ljubljani in na območnih enotah NIJZ, vendar so ta cepljenja samoplačniška,« je pojasnil **Leon Meglič**.

Onkološki inštitut Ljubljana

Zaloška 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@onko-i.si, www.onko-i.si

Služba za odnose z javnostmi OI, Elizabeta Radelj Pepevnik, tel.: 01 5879 043, 051 649 332,

E: eradelj@onko-i.si

Cepljenje proti HPV že zmanjšuje breme raka materničnega vratu v državah, ki so začele cepiti zgodaj in so uspele doseči visoko precepljenost

»Rezultati številnih kliničnih raziskav in podatki uspešnih nacionalnih programov cepljenja po svetu potrjujejo, da so vsa tri cepiva proti HPV učinkovita in izjemno varna. V državah z visoko precepljenostjo že beležijo pomembno upadanje prevalence okužb s HPV, genitalnih bradavic, predrakavih sprememb na materničnem vratu in tudi raka materničnega vratu. Ob pojavu domnevnih povezav cepiv proti HPV s težko opredeljivimi medicinskimi sindromi se ponekod po svetu borijo z nezaupanjem v varnost cepiva proti HPV, vendar so velike populacijske raziskave in vse pomembne evropske in svetovne organizacije, ki skrbijo za varnost cepiv, te povezave ovrgle in potrdile odličen varnostni profil vseh treh cepiv proti HPV,« je poudaril **prof. dr. Mario Poljak z Inštituta za mikrobiologijo Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani**.

Priporočila proti raku naj ne obvisijo v zraku - mladi potrebujejo več informacij o okužbah s HPV in boleznih, ki jih te okužbe povzročajo

Dr. Maja Primic Žakelj, dr. med., predsednica Zveze slovenskih društev za boj proti raku je izpostavila, da je eden izmed njihovih ciljev tudi povečanje precepljenosti deklet proti HPV: »Konec prejšnjega šolskega leta smo med prvimi letniki sodelujočih srednjih šol opravili anketo o tem, ali poznajo te viruse, posledice okužbe z njimi in možnosti preprečevanja okužb. Vrnjenih je bilo 1.799 anket. Izkazalo se je, da je poznavanje virusov, sploh pa zaščite pred njimi, zaskrbljujoče slabo. Tudi zato smo v šolskem letu 2018/2019 začeli serijo delavnic o HPV v srednjih šolah, pri katerih sodelujemo s projektom Virus Društva študentov medicine Slovenije. Delavnice so zelo dobro sprejete, saj se dijaki zaradi manjše generacijske razlike med njimi in predavateljem počutijo bolj sproščeno in si upajo vprašati tisto, kar jih zares zanima. Pri tem je seveda pomembna tudi strokovnost, ki jo zagotavljajo študenti medicine. Med oktobrom in januarjem smo z delavnicami dosegli skoraj 350 dijakov letošnjih drugih letnikov, z aktivnostjo bomo nadaljevali še do pomladi, ko bomo anketo ponovili.«

Zveza slovenskih društev za boj proti raku skupaj z regijskimi društvi za boj proti raku in v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje RS in Onkološkim inštitutom Ljubljana od leta 2017 vodi pilotni projekt ***Priporočila proti raku naj ne obvisijo v zraku***. S projektnimi sodelavci med delovno aktivnim prebivalstvom v izbranih podjetjih in zavodih ter v 8 ljubljanskih srednjih šolah z različnimi programi širijo znanstveno preverjene nasvete za preventivo raka, zbrane v Evropskem kodeksu proti raku. Vzpostavljajo tudi mrežo »ambasadorjev Kodeksa« med srednješolci in v podjetjih, ki med vrstniki in sodelavci širijo zavest o tem, kako pomembno je upoštevati nasvete kodeksa.

Skupaj v boju proti raku na materničnem vratu

»Želimo si, da bi bila Slovenija med prvimi državami, ki bodo eliminirale raka na materničnem vratu, kot poziva Svetovna zdravstvena organizacija. Za doseg tega cilja imamo vse pogoje, nujno pa je usklajeno delovanje in sodelovanje stroke, civilne družbe in ministrstva, kar danes tudi izkazujemo. Pozivamo ženske, še posebej tiste po 50. letu, da se udeležujejo preventivnih pregledov v okviru programa ZORA. Starše in deklince šestih razredov osnovne šole vabimo, da se cepijo proti okužbam s HPV. Brezplačno cepljenje je na voljo tudi deklicam – zamudnicam. Cepivo je varno in učinkovito preprečuje predrakave

Onkološki inštitut Ljubljana

Zaloška 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@onko-i.si, www.onko-i.si

Služba za odnose z javnostmi OI, Elizabeta Radelj Pepevnik, tel.: 01 5879 043, 051 649 332,

E: eradelj@onko-i.si

spremembe in raka na materničnega vratu,« je poudarila **Mojca Gobec, generalna direktorica Direktorata za javno zdravje na Ministrstvu za zdravje.**

»V boju proti raku na materničnem vratu imamo torej **dva učinkovita ukrepa**, ki pa ju v Sloveniji še ne izkoriščamo v polni meri. Naš cilj je povečati precepljenost proti okužbam s HPV. Ministrstvo bo še naprej podpiralo aktivnosti za boljšo osveščenost ter podpiralo nevladne organizacije, ki delujejo na tem področju,« je še izpostavila **Mojca Gobec.**